

11. Красняков С. Чинники впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти України / С. Красняков [Електронний документ] Віче: журнал Верховної Ради Укр. – 2011. – №2. – Режим доступу: www.viche.info/journal/2381

12. Кремень В. Г. Як існа освіта в контексті загальноцивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2006. – №89. – 28 листопада.

13. Мінєнкова Н. Болонський процес – нова філософія вищої освіти в Європі: яким бути українському контексту реформ? / Н. Мінєнкова // Освіта регіону. – 2009. – №2.

14. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О. І. Локшиної. – К.: К.І.С., 2004.

15. Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом Президента України від 17.04.2002 №347. – К.: Шкільний світ, 2001.

16. Слюсаревський М. М. Проблема якості освіти: соціально-психологічний контекст / М. М. Слюсаревський // Соц. психологія. – 2007. – №1. – С.80.

17. Степенко Г. Про деякі аспекти забезпечення якості європейської професійної освіти / Г. Степенко, К. Корсак // Освіта і управління. – 1999. – №3.

18. Тертичка В. В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. В. Тертичка. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002.

References

1. Beljakov S. A. Obrazovatel'naja politika i upravlenie obrazovanіem / S. A. Beljakov // Universitetskoe upravlenie. – 2008. – №6.

2. Beljakov S. A. Sistemnye aspekty obrazovatel'noj politiki i upravlenija obrazovanіem / S. A. Beljakov, V. Zh. Kuklin // Universitetskoe upravlenie: praktika i analiz. – 2003. – №3 (26).

3. Jermakova T. G. Osnovni naprjamky regional'noi' osviti'oi' polityky / T. G. Jermakova // Visn. L'viv's'k. un-tu. im. I. Franka. – Ser. Sociologija. – 2010. – Vyr.4.

4. Zhuravs'kyj V. S. Vyshha osvita jak faktor derzhavotvorennya i kul'tury v Ukraini'ni / V. S. Zhuravs'kyj. – K.: In Jure, 2003.

5. Ivanjuk I. V. Ocinjuvanja osvitnih projektiv ta program: Navch. posibnyk / I. V. Ivanjuk. – K.: Takson, 2004.

6. Kadakin V. V. Formirovanie sovremennoj obrazovatel'noj polityki (nacional'no-regional'nyj aspekt): avtoref. dis... kand. ped. nauk: 13.00.01 / V. V. Kadakin. – M., 2002.

7. Kisil' M. V. Ocinka yakosti vyshhoi' osvity / M. V. Kisil' // Vyshha osvita Ukrainy. – 2005. – №4 (14).

8. Kisil' M. Dejaki terminologichni ta metodologichni zasady filosof's'kogo analizu yakosti vyshhoi' osvity / M. Kisil' // Naukovi doslidzhennja ta metodyka vykladannja gumanitarnyh dyscyplin: Zb. mater. nauk.-metod. konf. – Ivano-Frankiv's'k: Fakel, 2007.

9. Kovaleva N. V. Kommentarij k dokladu Kloda Sovazho i Nikol' Belly «Obrazovatel'nye indykatory i politika: praktičeskoe rukovodstvo» / N. V. Kovaleva // Voprosy obrazovanija. – 2004. – №4.

10. Krasnjakov Je. V. Osvitnja polityka jak instrument vplyvu derzhavy na systemu osvity / Je. V. Krasnjakov // Shljah osvity. – 2006. – №4.

11. Krasnjakov Je. Chynnyky vplyvu na procesy formuvannja ta zdijnsennja derzhavnoi' polityky v galuzi osvity Ukrainy'ni / Je. Krasnjakov [Elektronnyj dokument] Viche: zhurnal Verhovnoi' Rady Ukr. – 2011. – №2. – Rezhym dostupu: www.viche.info/journal/2381

12. Kremen' V. G. Jakisna osvita v konteksti zagal'no-cyvilizacijnyh zmin / V. G. Kremen' // Osvita Ukrainy. – 2006. – №89. – 28 lystopada.

13. Minjenkova N. Bolons'kyj proces – nova filosofija vyshhoi' osvity v Jevropi: jakym buty ukrai'ns'komu kontekstu reform? / N. Minjenkova // Osvita regionu. – 2009. – №2.

14. Monitoryng yakosti osvity: svitovi dosjagnennja ta ukrai'ns'ki perspektivy / Za zag. red. O. I. Lokshynoi'. – K.: K.I.S., 2004.

15. Nacional'na doktryna rozvytku osvity: Zatv. Uказom Prezidenta Ukrainy vid 17.04.2002 №347. – K.: Shkil'nyj svit, 2001.

16. Sliusarevs'kyj M. M. Problema yakosti osvity: social'no-psychologichnij kontekst / M. M. Sliusarevs'kyj // Soc. psychologija. – 2007. – №1. – S.80.

17. Stepenko G. Pro dejaki aspekty zabezpechennja yakosti jevropejs'koi' profesijnoi' osvity / G. Stepenko, K. Korsak // Osvita i upravlinnja. – 1999. – №3.

18. Tertychka V. V. Derzhavna polityka: analiz ta zdijnsennja v Ukraini'ni / V. V. Tertychka. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2002.

Linovizka A., Ph.D., associate professor of Kyiv National Medical University (Ukraine, Kyiv), zhzhkot@gmail.com

State education policy: innovation and responsibility

State educational policy is regarded as a system of public inquiry on the formation, organization, implementation and monitoring. Public policy prioritizes the development of education, its intensity, direction of development, education correlates with the needs of economic, political, social and cultural development of society, human development needs and options as a person.

Keywords: man, education, innovation, politics, public policy, education policy, and responsibility.

* * *

УДК 1(314/316)+378

Найдюнов О. Г.,

кандидат філософських наук, доцент,
докторант відділу інтернаціоналізації вищої освіти,
Інститут вищої освіти Національної академії
педагогічних наук України (Україна, Київ),
alexander.naydonov@yahoo.com.ua

РЕАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Метою дослідження є обґрунтування необхідності приведення у відповідність змісту вищої освіти України на основі української національної ідеї для побудови інформаційного суспільства. Він вклучає в себе перетворення вищої освіти в потужний фактор консолідації українського суспільства, підготовки освічених, моральних, мобільних, конструктивних і інтелектуальних громадян, які мають сучасний світогляд, глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання, здатних до ідентифікації й самоідентифікації.

Побудова і нормальне функціонування інформаційного суспільства – комплексна проблема, яка для свого вирішення вимагає зусиль багатьох науковців. Вища освіта покликана відіграти важливу роль у розв'язанні проблем сучасного суспільства та його розвитку як інформаційного. Інформаційне суспільство можливе лише за умови наявності в ньому високоінтелектуальних громадян, які мають сучасний світогляд, глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання, здатних до ідентифікації й самоідентифікації.

Ключові слова: мораль, культура, національна ідентичність, державність, соборність, духовність.

Українське суспільство переживає тяжкі часи змін. Чи існує засіб який здатен сприяти розвитку українського соціуму? Так, такий засіб, з нашої точки зору, існує. Це втілення у вітчизняну практику вищої освіти української національної ідеї.

Національна ідея притаманна багатьом народам і є важливою складовою їх успішного соціального життя. Можна погодитись із В. Трачук, що «у своєму загальному вигляді національна ідея – це ідея, яка відображає головний національний інтерес і задає розвитку країни оптимальний напрямок в сьогоденні та на майбутнє... Вона є проектом суспільного розвитку, спробою не лише зберегти усе те корисне, що було надбано, але й зробити суспільство кращим, досконалішим, ніж воно є, модернізувати його» [1, с. 155].

Творення кращого суспільства, враховуючи виклики процесів глобалізації і сучасний інформаційно-комунікативний контекст, має відбуватися на основі цивілізаційних цінностей. Вони згруповані навколо безумовної значущості життя людини, етносів, націй, рас, людства, яке складається з народів. Так як для планети важлива кожна рослина, комаха чи тварина, так і для успішного і високого рівня розвитку людства цінними є всі його народи, навіть самі найменші. Народ на певному етапі свого розвитку може стати нацією –

соціальним організмом, який взяв вирішення своєї долі у власні руки. Одним із інструментів забезпечення цього процесу є національна ідея.

Національна ідея спрямована на пошук конструктивного самоствердження і самовираження нації в колі вільних народів. Проблеми визначення суті, змісту і соціальних функцій національної ідеї перебуває у полі зору багатьох науковців. Так, на думку А. Колодій: «Національна ідея – це синтез духовного буття та духовної творчості народу, «згусток» його свідомості, концентрований вираз уявлень нації про спосіб і головний напрям власного самоствердження, про те, як і заради чого вона існує, яке її місце серед інших народів, у чому її специфіка і цінність для людської цивілізації» [2, с. 68–693]. Заслугує на увагу і точка зору О. Пухкал: «Національна ідея – тип суспільної свідомості та суспільна сила спрямована на забезпечення власного розвитку. Національна ідея визначає оптимальну модель господарювання та адміністративного управління» [3, с. 120].

Надзвичайно важливо, щоб національна ідея була усвідомлена, осмислена й втілена в конкретні соціальні програми розбудова інформаційного суспільства. Саме таке усвідомлення може виступати показником інтелектуальної зрілості нації. Як зазначає із цього приводу К. Корсак: «Національна ідея – це духовна концепція національної свідомості, розуміння народом сенсу свого існування, це концептуальне вираження стратегічної мети, головних пріоритетів нації на осяжне майбутнє. Без такої ідеї рух держави стає багаточисельним, більш того безцілним – не зрозуміло куди і для чого рухаємось» [4, с. 634]. Звідси наявність національної ідеї є критерієм осмисленого руху етносу в історичному часі і просторі. Цей рух обумовлений об'єктивними і суб'єктивними причинами. З'ясування філософських, ідеологічних, ментальних, так само, як і природних, економічних, соціальних, політичних, геополітичних, культурних, історичних та інших факторів увиразнюють покликання і призначення кожного народу.

Загалом, національна ідея це те, що об'єднує народ на переломному етапі його розвитку.

Наданий короткий огляд далеко не вичерпує все багатство розробок змісту національної ідеї українськими філософами і науковцями. Однак і він промовисто свідчить про її непересічне значення для суспільного життя та необхідність залучення української національної ідеї в діяльності вищої школи України, модернізація якої з багатьох причин стала об'єктивною необхідністю. В епоху інформаційного суспільства, деякі знання застарівають вже впродовж 3–5 років, тобто за час навчання студента у ВНЗ кількість знань у світі подвоюється. Таким чином, стає безсумнівною необхідність зміни парадигми освіти – від «освіти на все життя» до «освіти через все життя». Також, зростає увага до задач вищої освіти, уточнення її призначення, розширенню її функцій і ролі в суспільстві.

На переконання Л. Панченко, – «...В інформаційному суспільстві й суспільстві знання на систему освіти покладається важливіша функція, – формування у людини системи випереджаючої ментальної і когнітивної адаптації до соціального буття в умовах усе більш інтенсивних інформаційних потоків та її організації на основі динамічно мінливого знання»

[5, с. 187]. Вона також визначає: «Вища освіта в інформаційному суспільстві – це середовище інформаційного обміну, засвоєння, передавання і генерування нової інформації, а також продукування знань» [5, с. 187]. Сьогодні у цивілізованому суспільстві вища освіта розглядається не тільки як соціальна інституція підготовки фахівців вищої кваліфікації, але й як середовище формування громадянина з високим культурним і морально-духовним рівнем. Тобто, на перше місце виходить проблема формування у вищих навчальних закладах свідомих громадян, носіїв національної та людської гідності, християнської моралі, порядності, творців культурних та духовних цінностей, патріотів, яким притаманний високий рівень національної свідомості.

Враховуючи специфіку соціальної динаміки, що обумовлена докорінною зміною інформаційної взаємодії членів суспільства та процесами глобалізації, застосування національної ідеї в системі вищої освіти є однією з найважливіших та, водночас, складних теоретичних і практичних завдань сьогодення. Йдеться, насамперед, про реалізацію змісту та складових української національної ідеї у освітньому процесі.

У зв'язку з цим метою дослідження є обґрунтування шляхів приведення змісту вищої освіти України у відповідність вимогам розвитку інформаційного суспільства із застосуванням соціотворчого потенціалу української національної ідеї. Одним із провідних шляхів бачиться перетворення вищої освіти в потужний фактор консолідації українського суспільства, підготовку освічених, моральних, мобільних, конструктивних і інтелектуальних громадян, які мають сучасний світогляд, глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання, здатних до ідентифікації й самоідентифікації у складно переплетених горизонтах національних інтересів і глобальних викликів.

Модернізація вищої школи на основі української національної ідеї, дозволяє готувати фахівців, які є носіями національно-патріотичних якостей, з чітко сформованими системними уявленнями про власну націю та її призначення, її самобутність; яким притаманні високі патріотичні почуття – любов до рідної землі, народу, української мови, які володіють високим ступенем національної ідентичності (яка характеризується позитивним ставленням до власної національної спільноти та гармонійно поєднана з повагою і братерським ставленням до представників інших націй – патріотів України).

До цього ми розглядали міркування українських науковців, що намагалися визначити природу і специфіку національної ідеї, яка притаманна багатьом народам. Тепер з'ясуємо, в чому полягає суть саме української національної ідеї, яка, як справедливо стверджує О. Підскальна, – «...справляє позитивний вплив на суспільно-політичну ситуацію в Україні, уже самим фактом своєї наявності» [6, с. 81].

Важливі орієнтири для розкриття основ, конститутивних для української національної ідеї, можна виявити в українських мислителів періоду становлення національної самосвідомості. Для багатьох із них (наприклад, Івана Пулюя, Тараса Шевченка) Україна та український народ були живою цілісністю, яка має

свою історію (біографію) і місію. А вся вона складається з живих цілостей – сімей, колективів, громадських об'єднань тощо. На думку І. Пулюя, – «Об'єднує народ, згуртовує і надихає його на подвижництво національна ідея. Це духовна концентрація національної самосвідомості, розуміння народом сенсу свого існування, свого призначення, – пишуть дослідники його творчості В. Кушерець і В. Шендеровський. – Основні складові національної ідеї, які витікають із контексту статей Івана Пулюя – незалежність, державність, соборність. На цих трьох китах – віковична українська мрія і невмируща національна ідея» [7, с. 8]. Національна держава – Альфа і Омега української ідеї, а, за Г. Гегелем, народ стає історією, не за географією і антропологією, а лише в формі держави.

Державність – це інституція, яка здобувається за принципом єдиного неухильного об'єднання людей, яка, крім інших, виконує охоронну і захисну функцію, відвертає від них загрозу війни та хаосу. Сьогодні свято державності України є 24 серпня – дата на честь ухвалення Акту проголошення незалежності України Верховною Радою УРСР.

Український народ святкує День соборності 22 січня – дату взято в честь пам'ятної події злуки двох українських держав у 1919 р. УНР і ЗУНР. «Соборність – це не лише об'єднання територій, а й ментальна та духовна єдність громадян. І головне тут полягає в тому, щоб ідея єдності і соборності пройшла через наші душі. Адже не може бути об'єднано в реальному житті те, що не об'єднано в душах, мислених образах, намірах» [7, с. 10].

Духовність також є органічною складовою української національної ідеї. Тут ми поділяємо думку І. В. Степаненко, що духовність – це ціннісно-смысловая форма людини та її буття в світі в самому загальному розумінні [8]. Як доводить І. В. Степаненко, поняття духовності може бути застосоване не тільки для характеристики здатності і якості особистості, а й для узагальненого вираження тих ціннісно-смыслових основ суспільства, його громадянського життя, які визначають його своєрідність і національну специфіку [9]. Між бажаним станом духовності і реаліями завжди існує розбіжність, однак значення цілеспрямованого й усвідомленого ставлення народу до бажаних горизонтів розвитку свого національного духу неможливо перебільшити.

Спробу системної подачі реалізації української національної ідеї у вищій освіті на основі наукових здобутків українських філософів та її практичного застосування до потреб українського суспільства, як інформаційного, подаємо у вигляді таблиці 1.

Українська національна ідея має стати одним із дієвих інструментів організації вищої освіти в Україні для побудови і нормального функціонування інформаційного суспільства. Це комплексна проблема, яка для свого вирішення вимагає зусиль багатьох науковців. Тому доводиться обмежитися принциповими зауваженнями щодо втілення української мрії у вищій освіті.

У період розгортання процесу глобалізації, який поєднуючись із розвитком нових інформаційно-комп'ютерних технологій, коли все більше розвиває абрис національного життя, одним з ключових

завдань соціальної філософії є осмислення питань збереження національної ідентичності (ідентифікації). Процес глобалізації, який нівелює національні і расові особливості людей і народів, нав'язує світу єдині стандарти, які насправді диктуються сильними країнами. Для українського суспільства ідентифікація важлива через необхідність самовизначення у надзвичайно складній геополітичній ситуації: Хто ми? Звідки і куди йдемо? І, головне, навіщо? Ці ключові смислові питання нашого національного буття залишилися не вирішеними ще з часів початкових етапів національного самоусвідомлення і становлення. Ще Т. Г. Шевченко у своєму геніальному творі «І мертвим, і живим, і ненародженим...» звертає нашу увагу на цю пекучу для нас проблему ідентифікації – «І ми – не ми, і я – не я!». В. Баранов також в своєму творі «До українців» піднімає це питання:

Я запитую в себе, питаю у вас, у людей.

Я питаю в книжок, роззираюся на кожній сторінці:

Де той рік, де той місяць, той проклятий тиждень і день,
Коли ми, українці, забули, що ми – українці?

І що є в нас душа, повна власних чеснот і щедрот,

І що є у нас дума, яка ще од Байди нам в'ється,

І що ми на Україні – таки український народ,

А не просто населення, як це у звітах дається...

... ..

Українці мої! Дай вам Боже і щастя, і сил.

Можна жити й хохлом, і не згіркне від того хлібина.

Тільки хто ж колись небо нахилить до ваших могил,

Як не зраджена вами, зневажена вами Україна...

Про негативні наслідки соціального ігнорування важливості національної ідентифікації застерігає багато науковців. Наприклад, О. Пашкова пише так: «Маємо в результаті кризи ідентичності, про яку вже не один рік поспіль говорять політологи, соціологи та психологи. Мовою політики це – відсутність злагоди, здорових консолідаційних й інтеграційних тенденцій у масовій поведінці та громадській думці. Мовою життя – відсутність суспільства як такого, замість котрого існує географічний простір, населений людьми» [12, с. 37]. Якби з самого початку в основу вищої освіти України було закладено українську національну ідею, то сьогодні ми б не мали таких жакливих наслідків, як війна з РФ, втрата українських територій, гибель тисяч мирних громадян і військових, страшні страждання людей в умовах війни, сотні тисяч вимушених переселенців, ворожнеча між людьми в середині народу. Ситуація може стати ще гіршою, тому необхідно, чим скоріш, забезпечити всебічне втілення в навчальний процес українську національну ідею, яка здатна перетворити нинішнє населення України у велику українську націю.

Оскільки ідентифікація розпочинається з вимоги називати речі своїми іменами, то це має стати підґрунтям навчального процесу у закладах вищої освіти. Без правильної ідентифікації немає правильної консолідації зусиль нації. Спосіб самоствердження вищої школи полягає в тому, щоб виховувати та прищеплювати молоді стійку і свідому потребу і вміння називати речі своїми іменами. Наприклад, що радянський соціалізм це система державного рабства; події на Кримському півострові та в Луганській та Донецькій областях – це неоголошена російсько-українська війна, а не антитерористична операція

Українська національна ідея для розбудови інформаційного суспільства в Україні
засобами вищої освіти

Українська національна ідея:		
її основні риси	на рівні української нації	в сфері вищої освіти України
Спосіб самоствердження	Консолідація нації	Продуктування освіти для національної ідентифікації і національно-духовної самоідентифікації
Головний напрям самоствердження	Імплементация в усі сфери суспільного життя універсальних моральних принципів і норм, а також продуктивних національних моральних традицій	Вищі навчальні заклади як осередки науки (освіти), культури, моралі, релігійного (християнського) просвітництва постсекулярного типу
Роль у розв'язанні проблем сучасного суспільства та його розвитку	Ідеологія державного будівництва на основі чіткого усвідомлення національних інтересів і глобальних викликів	Імплементация української національної ідеї як такої, що «...відтворює особистість, озброює її знаннями, формує світогляд і творчі здібності, виховує як патріота і громадянина...» [10, с. 215]
Духовна концепція національної свідомості	Концепція заснована на універсальних моральних цінностях, що продукують світові релігії. Соціальне визнання інших модальностей і типів знання крім природничо-наукового	Ноосферний світогляд, формування відповідальності за можливість продовження життя майбутніх поколінь (принцип відповідальності Х. Йонаса)
Сенс існування народу	Зменшення ентропії соціального і природного світу, невпинний моральний і інтелектуальний розвиток на основі взаємодоповнення, розвитку власної національної культури не «хуторянського», а світового рівня	Замість підготовки вузько-спеціалізованих фахівців та інтелектуалів, озброєних інструментальним розумом, формування високодуховних і відповідальних фахівців-патріотів, які здатні творити, зміцнювати та розвивати родину, націю, державу на основі комплексного і критичного мислення
Стратегічна мета	Державність, соборність, духовність, інтелектуальність	Формування української ідентичності новітнього типу
Головні пріоритети нації	Свобода нації і людини, цінність людського життя, гідності людини	Демократичність, людиноцентричність, інноваційність [11]
Модель господарювання	Виробництво знань, наукомістких технологій та обмін інформацією	Змішана: державне замовлення та кошти фізичних і юридичних осіб
Модель адміністративного управління	Електронний уряд	Електронно-інформаційно-телекомунікаційна модель

тощо. Називати речі своїми іменами також означає робити правильний вибір: мету, напрям та зміст суспільних трансформацій, державного устрою, способу життя, національної і громадянської приналежності.

Головним напрямом самоствердження вищої школи в умовах інформаційного суспільства виступає, крім наукових досліджень, освіти, ще й культура і мораль. Наші вищі навчальні заклади мають бути не лише храмами науки але й, на думку В. Кременя, культури та моралі [13]. Проблему Добра і Зла людині самотужки вирішити не під силу, тому тут без змін у суспільному світогляді не обійтися.

Духовною концепцією вищої освіти має стати носферний світогляд. Свої витoki він має ще у Давніх цивілізаціях, зокрема античній. Космоцентризм античного зразка поступився місцем середньовічному геоцентризму, але частково почав повертатися в

європейську культуру починаючи із доби Відродження і, особливо у перших філософів-природознавців, таких, як Дж. Бруно, М. Кузанський, М. Коперник, Г. Галілей. Але мірою розвитку новоевропейського природознавства космічний світогляд похитнули матеріалісти й атеїсти. Наприклад, відомий вираз абсолютного детермініста Лапласа, який для пояснення світобудови «не мав потреби в Богів». Ідеї космізму були поширені в російській філософії кінця XIX – початку XX ст., причому як серед представників її релігійного (Федоров), так і природничо-наукового крила (Цюлковський, Вернадський). Ідеї космізму розвивали П. Тейяр де-Шарден, А. Чижевський, М. Лоський. «Стародавня інтуїція про істоти Землі, зокрема про людей як дітей Сонця, значно ближче до істини ніж думають. Істоти Землі – продукт складного космічного процесу», – писав В. Вернадський [14, с. 324–325].

Ідея ноосфери В. Вернадського видається нам виразом ідеї космізму, який є найближчим до параметрів інформаційного суспільства.

Вищій освіті відводиться важлива роль у розв'язанні проблем сучасного суспільства та його розвитку як інформаційного. Інформаційне суспільство можливе лише за умови наявності в ньому високоінтелектуальних і високиморальних громадян, оскільки це епоха безпаперової документації, що передбачає порядну, правдиву і своєчасну інформаційну взаємодію між людьми українського соціуму. Як зазначає із цього приводу В. Андрущенко, – «Освіта загалом і вища освіта зокрема відіграє в суспільстві унікальну роль: вона відтворює особистість, озброює її знаннями, формує світогляд і творчі здібності, виховує як патріота і громадянина – тобто реально готує його (суспільства) майбутнє. І від того, якою буде наша освіта, без перебільшення, залежить майбутнє держави: народу і культури» [10, с. 215]. Вища освіта тим краще відіграватиме свою роль, коли буде принципово «працювати» на національну ідею, формуючи особистісні якості кожної людини, її знання, вміння, навички, світоглядні і етичні пріоритети, а відтак – науковий, моральний, духовний, економічний потенціал українського суспільства.

Цінністю для людської цивілізації вища освіта України може стати тоді, коли вона, якщо скористатися словами Біблії, буде стеретися «фарисейської та садукейської науки» [15]. Фарисейська (і садукейська) наука – це лицемірство. Якразим прикладом такої науки є більшовицьке фарисейство. Більшовики лицемірно проповідували відмирання держави через її максимальне посилення; чим ближче до соціалізму, тим сильніша класова боротьба; розквіт національних культур через знищення націй; боротьба за мир, а на ділі нарощування озброєнь; відсутність експлуатації радянського робітника в той час, як вона було на багато вищою ніж в інших країнах тощо. В сучасних умовах прикладом фарисейства є неоголошена війна РФ проти України. Апофеозом державного бандитизму і лицемірства російського керівництва є анексія Кримського півострова, однак на словах, це «виконання прагнень жителів автономії».

Реформування вищої освіти в Україні має також здійснюватись із врахуванням небезпек наукоцентричного світогляду. Сучасна наука вже не може бути позбавлена ціннісного виміру, оскільки наукові відкриття можуть служити як на користь людству, так і відкрити шлях до його самознищення. Новоевропейська наука зі своєю орієнтацією на «підкорення природи» і забезпечення технічної сили завела людство в глухі кути – демографічний, екологічний, моральний, військовий і т.д. «Всесильна» наука намагається поставити себе на місце Бога, як Спасителя, і навіть Творця світу. Сучасна «всесильна» наука вже не тільки намагається врятувати людство від голоду і холоду, але й впритул підійшла до створення штучного інтелекту, розшифрування генетичного коду, клонування людини, вирощування органів і суттєвого продовження тривалості життя людини. Але усі ці відкриття ставлять питання про виникнення «пост-людини» і «пост-людського світу». Крім того, розвиток науки і її відкриття далеко випереджують

розвиток духовності людини, її моральності, її відповідальності за життя прийдешніх поколінь людей. Сучасна «всесильна» наука по-суті втілила біблійне застереження про «всілякі і чужі науки» [16] і сприяла побудові квазіцивілізації – безбожного аморального суспільства де соціальні суб'єкти втрачають свою суб'єктивність і стають об'єктами маніпуляції і втрачають свої національно-культурні коріння, а також зв'язок з минулими і прийдешніми поколіннями. Вихід – в організації суспільного життя і навчання на основі плекання і засвоєння власних культурних цінностей і смислів, на основі вироблення та імплементації продуктивної національної ідеї.

Таким чином, вища освіта інформаційного суспільства при втіленні української національної ідеї повинна мати наступні риси: активно сприяти консолідації суспільства, готувати високодуховних фахівців-патріотів, з високим освітнім і дослідницьким рівнем, спроможних до ідентифікації і самоідентифікації, у яких сформовано стійке внутрішнє переконання називати речі своїми іменами. Сьогодні вища освіта покликана виховувати справжнього громадянина країни, для якого потреба у фундаментальних знаннях та підвищенні професійного рівня асоціюється зі зміцненням своєї держави.

Подальші наукові дослідження лежать в руслі конкретизації педагогічних і навчальних методик і форм консолідації української нації засобами вищої освіти та розробкою наукової етики на основі християнської науки.

Список використаних джерел

1. Трачук В. Українська національна ідея як модернізаційний проєкт / В. Трачук // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2007. – Вип.19. – С. 154–159.
2. Колодій А. Ф. Національний вимір суспільного буття [Текст] / А. Ф. Колодій. – Львів: Астролябія, 2008. – 368 с.
3. Пухгал О. Г. Національна ідея як важливий чинник розвитку громадянського суспільства в Україні / О. Г. Пухгал // Економіка та держава. – 2013. – №2. – С.118–121.
4. Корсак К. Пропозиція «Української ідеї – XXI» / Костянтин Корсак // Вища школа. – 2014. – №11/12. – С.60–63.
5. Панченко Л. М. Вища освіта в інформаційному суспільстві: трансформація освітніх потреб / Л. М. Панченко // Науковий вісник. Серія «Філософія». – Харків: ХНПУ, 2015. – Вип.44. – С.185–196.
6. Підскальна О. М. Українська національна ідея: етапи становлення // Дні науки філософського факультету – 2014: міжнар. наук. конф. (15–16 квіт. 2014 р.): матеріали доп. та виступів / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; [редкол.: А. Е. Конверський (голова) та ін.]. – Київ: Київський університет, 2014. – Ч.8. – С.78–81.
7. Кушерець В. Провідник української ідеї / Самоцвіт України – Іван Пулюй: До 170-річчя від дня народження / В. Кушерець, В. Шендеровський. – Київ: Знання України, 2015. – 63 с. – Режим доступу: <http://znannya.org.ua/images/Files/пулюй.pdf>
8. Степаненко І. В. Концептуалізація духовності у контексті постметафізичних імплікацій у філософії свідомості духу / І. В. Степаненко // Практична філософія. – 2011. – №4. – С.103–109.
9. Степаненко І. В. Духовні засади громадянського суспільства: українські реалії / І. В. Степаненко та ін. // Громадянське суспільство в Україні доби глобалізації: ціннісно-нормативне та інституційне забезпечення його розбудови. – 2007. – С.54–73.
10. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю: 2-ге вид., допов. / В. П. Андрущенко. – К.: Знання України, 2008. – 819 с.
11. Курбатов С. Інновації як головний ресурс розвитку інформаційного суспільства / Сергій Курбатов // Філософія освіти. – 2012. – №1–2 (11). – С.320–330.

12. Пашкова О. Тож чи потрібна українська національна ідея? / Оксана Пашкова // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал / Верховна Рада України. – Київ, 2008. – №15. – С.36–38.

13. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / В. Г. Кремень. – Вид., перероб. – Київ: Грамота, 2010. – 575 с.

14. Цит за: Каныгин Ю. М. Библия и наука: в прошлом настоящем и будущем / Ю. Каныгин, В. Кушерев. – К.: АРИЙ, 2010. – 353 с.

15. Мт. 16:12.

16. До Євреїв 13:9.

References

1. Trachuk V. Ukrainsjka nacionaljna ideja jak modernizacijnyj proekt / V. Trachuk // Ukrainsjka nacionaljna ideja: realiji ta perspektivy rozvytku. – L.: Vyd-vo Nac. un-tu «Ljviv. Politehnika», 2007. – Vyp.19. – S.154–159.

2. Kolodij A. F. Nacionaljnyj vymir suspilnogho buttja [Tekst] / A. F. Kolodij. – Ljviv: Astrojabija, 2008. – 368 s.

3. Pukhkal O. G. Nacionaljna ideja jak vazhlyvyj chynnyk rozvytku ghromadjskogho suspilstva v Ukraini / O. G. Pukhkal // Ekonomika ta derzhava. – 2013. – №2. – S.118–121.

4. Korsak K. Propozycja «Ukrainsjkoji ideji – XXI» / Kostjantyn Korsak // Vyshha shkola. – 2014. – №11/12. – S.60–63.

5. Panchenko L. M. Vyshha osvita v informacijnomu suspilstvi: transformacija osvitnikh potreb / L. M. Panchenko // Naukovyj visnyk. Serija «Filosofija». – Kharkiv: KhNPU, 2015. – Vyp.44. – S.185–196.

6. Pidskaljna O. M. Ukrainsjka nacionaljna ideja: etapy stanovlennja // Dni nauky filosofijskogho fakultetu – 2014: mizhnar. nauk. konf. (15–16 kvit. 2014 r.): materialy dop. ta vystupiv / Kyjiv. nac. un-t im. Tarasa Shevchenka; [redkol.: A. Je. Konversjkyj (gholova) ta in.]. – Kyjiv: Kyjivskij universytet, 2014. – Ch.8. – S.78–81.

7. Kusherec V. Providnyk ukrainsjkoji ideji / Samocvit Ukrainy – Ivan Puljuz: Do 170-ricchja vid dnja narodzhennja / V. Kusherec, V. Shenderovskij. – Kyjiv: Znannya Ukrainy, 2015. – 63 s. – Rezhyim dostupu: <http://znannya.org.ua/images/Files/puljuz.pdf>

8. Stepanenko I. V. Konceptualizacija dukhovnosti u konteksti postmetafizychnykh implikacij u filosofiji svidomosti dukhu / I. V. Stepanenko // Praktychna filosofija. – 2011. – №4. – S.103–109.

9. Stepanenko I. V. Dukhovni zasady ghromadjskogho suspilstva: ukrainsjki realiji / I. V. Stepanenko ta in. // Ghromadjske suspilstvo v Ukraini doby ghlobalizaciji: cinnisno-normatyvne ta instyucijne zabezpechennja jogho rozbudovy. – 2007. – S.54–73.

10. Andrushhenko V. P. Rozdumy pro osvitu : Statti, narysy, interv'ju: 2-ghе vyd., dopov. / V. P. Andrushhenko. – K.: Znannya Ukrainy, 2008. – 819 s.

11. Kurbatov S. Innovations as the main resource of the Information Society / Sergey Kurbatov // Philosophy of Education. – 2012. – №1–2 (11). – S.320–330.

12. Pashkova O. Tozh chy potrebna ukrainsjka nacionaljna ideja? / Oksana Pashkova // Viche: teoretychnyj i ghromadjsko-politychnyj zhurnal / Verkhovna Rada Ukrainy. – Kyjiv, 2008. – №15. – S.36–38.

13. Kremenj V. G. Filosofija nacionalnoji ideji. Ljudyna. Osvita. Socium / V. G. Kremenj. – Vyd., pererob. – Kyjiv : Ghramota, 2010. – 575 s.

14. Cit za: Kanygin Ju. M. Biblija i nauka: v proshlom nastojashhem i budushhem / Ju. Kanygin, V. Kusherec. – K.: ARIJ, 2010. – 353 s.

15. Мт. 16:12.

16. До Евреїв 13:9.

Naydonov O. G., candidate philosophy sciences, docent, doctoral department of internationalization of higher education, Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), alexander.naydonov@yahoo.com.ua

The implementation of the Ukrainian national idea in higher education in terms of the information society

The aim of the research is justification the necessity of align the content of higher education in Ukraine on the basis of the Ukrainian national idea for building the information society. It involves the transformation of higher education into a powerful factor of consolidation of Ukrainian society, the preparation of educated, moral, mobile, constructive and intelligent citizens having a modern outlook, a profound

sense of responsibility for the fate of the country, its socio-economic prosperity, capable of identification and self-identification.

The main components of the national idea are the statehood, unity, spirituality. Nation-state – the alpha and omega of the Ukrainian idea and according to Hegell, nation become history not for geography and anthropology, but only in the form of the state.

Higher education in the information society should have the following traits for a successful implementation of Ukrainian national idea: actively promote the consolidation of society, prepare highly spiritual experts-patriots, with a high educational and research level, capable of identification and identity, which have formed a solid inner conviction to call things by their names. Today, higher education is intended to educate a true citizen of the country for which the necessity for basic knowledge and to improve the professional level is associated with the strengthening of the state.

Keywords: morality, culture, national identity, statehood, sobornost, spirituality.

* * *

УДК 378.013.42

Невмержицька Н. М.,
кандидат філософських наук, науковий співробітник
відділу лідерства та інституційного розвитку вищої
освіти, Інститут вищої освіти НАПН України
(Україна, Київ), Nev.nataly@ukr.net

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА НАБУТТЯ НИМИ НЕОБХІДНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Розглянуто аналіз освітнього процесу як соціального інституту. Уточнено, які функції виконує класичний університет для формування у студентів соціальної відповідальності. Розглянуто визначення освіти у філософсько-педагогічному дискурсі. Проаналізовано вплив системи освіти як соціального інституту на набуття необхідної компетентності. Систематизовано результати філософського аналізу, який виходить на проблеми процесу соціалізації особистості. Виявлено місце освіти в системі культурних цінностей та соціальних орієнтацій. Позначено вплив рівня освіти на спосіб життя індивіда. Від того, як буде передаватися від одного до іншого покоління матеріальна і духовна спадщина, залежить стабільність і перспективізм суспільного розвитку. Як специфічна соціально-демографічна група суспільства, молодь характеризується не лише віковими ознаками, а й місцем, яке вона посідає в соціальній структурі суспільства, особливостями соціального становлення й розвитку. Саме тому постає питання про молодь як суб'єкта суспільних перетворень, як активного учасника національного державотворення. При цьому слід враховувати, що молодь ніколи не була, не є і не може бути однорідною: вона різниться за рівнем освіти, професійної підготовки, ціннісних орієнтацій, соціальної активності, участі в політичних та інших суспільних процесах.

Ключові слова: університет, освіта, наука, соціалізація, студенти, професійність, суспільство.

Університетське середовище відіграє велику роль у формуванні соціальної відповідальності студентів у соціумі. Одним з основних соціальних інститутів є система освіти, найважливіша сфера становлення особистості. Проблема аксіологічного спрямування освітнього процесу в закладах вищої освіти набула особливої актуальності. Причина одна – від змісту і спрямованості навчальних дисциплін, виховного процесу залежить духовна, моральна–психологічна культура студентів, узагалі молодих людей. Зважаючи на стан особистості, неоднозначні соціокультурні впливи на неї, освітня процес у державі має бути спрямований на духовне збагачення і творчу діяльність особистості, що розкриває свої здібності до самореалізації, та створення умов для саморозкриття інших людей. Визначаючи аксіологічну спрямованість освітнього процесу, потрібно враховувати як реалії сьогодення, так і прогнозовані перспективи суспільства.

Стратегічні засади розвитку освіти розглядаються в працях В. Андрушенка, Н. Герасіної, Л. Горбунової, Г. Клімової, В. Кременя, В. Кушерця С. Клепка,